

8.8.2005

3127/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

AJOKORTIN HALLUSSA PITÄMISEN PERUSTEET

1

KANTELU

A arvosteli 15.11.2004 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä Jämsän kihlakunnan poliisilaitoksen komisarion B:n menettelyä ajo-oikeutta koskevassa asiassa. A:n mukaan B ei ollut noudattanut Hämeenlinnan hallinto-oikeuden A:lle kuljettajantutkintoon määräämistä koskevassa asiassa antamaa päätöstä.

A kertoi, että suoritettuaan kuljettajantutkinnon hallinto-oikeuden antaman päätöksen jälkeen hän ei ollut enää saanut saman laajuista ajo-oikeutta kuin hänellä oli aikaisemmin ollut. A katsoi hänen ajo-oikeuttaan koskevaa asiaa käsitelleen komisario B:n ylittäneen toimivaltansa muuttamalla "omin päin" ajokortin luokkaa, vaikka hallinto-oikeuden päätöksessä oli todettu, että ajokortti olisi palautettava A:lle.

3

RATKAISU

3.1

Taustaa

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden 28.5.2002 antamasta päätöksestä ilmenee, että A oli tuomittu vuosien 1998–99 aikana useista liikennetikoksista vankeusrangaistuksiin sekä määrätty ajokieltoihin, joista viimeinen on päättynyt 30.9.2000.

Poliisilta saadun selvityksen mukaan A oli tiedustellut ajokieltonsa päättymisen jälkeen 30.10.2000 Jämsän kihlakunnan silloiselta poliisipäälliköltä C:ltä, miten hän saisi ajokorttinsa takaisin. A oli tuolloin suorittamassa vankeusrangaistusta Kuopion vankilassa, jossa olisi ollut mahdollisuus tehdä ajokorttia edellyttävää työtä.

C oli vastannut A:lle 30.10.2000 päivätyllä kirjeellään, että ajokortin palauttaminen A:lle tulisi edellyttämään, että hänen tulisi toimittaa poliisille päihdealaan perehtyneen lääkärin antama todistus siitä, ettei hänellä ole

päihderiippuvuutta. Samassa yhteydessä C oli ilmoittanut A:lle, että hänet määrättäisiin poliisin toimesta noin viiden kuukauden pituiseen ajokieltoon ajo-oikeudetta ajosta, jolloin ajokortin palauttaminen olisi mahdollista aikaisintaan maaliskuun alussa 2001, mikäli A olisi siihen mennessä toimittanut päihdelääkärin todistuksen.

Poliisin selvityksestä ilmenee edelleen, että A on toimittanut vaaditun lääkärintodistuksen poliisille 7.2.2002. Lääkärintodistuksesta ilmenee mm., että A:lla oli todettu ajokykyyn vaikuttava sairaus, joka ei lääkärin näkemyksen mukaan olennaisesti heikentäisi hänen kykyään toimia moottoriajoneuvon kuljettajana.

Komisario B on tehnyt 26.2.2002 A:ta koskevan päätöksen, joka annettiin hänelle tiedoksi Kuopion vankilassa 1.3.2002. Päätöksessä A määrättiin tieliikennelain 74 §:n nojalla suorittamaan hyväksytysti kuljettajantutkinto BC-luokan ajokorttiluokassa viimeistään 30.4.2002 mennessä. Lisäksi hänet määrättiin toimittamaan päihdealan erikoislääkärin lausunto viimeistään 26.2.2007 mennessä.

A valitti poliisiin 26.2.2002 tekemästä päätöksestä Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Valituksessaan A vaati, että poliisilaitoksen päätös kumottaisiin kuljettajantutkintoon määräämistä koskevalta osalta ja hänelle palautettaisiin hänelle vuonna 1974 myönnetty ABCEDE-luokan ajokorttinsa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus antoi 28.5.2002 päätöksen, jonka mukaan poliisin kuljettajantutkinnon suorittamista koskevaa päätöstä ei ollut syytä muuttaa muutoin kuin tutkinnon hyväksyttävälle suorittamiselle asetettua määrääjän suhteen, jota pidennettiin 30.6.2002 saakka. Hallinto-oikeuden antamassa päätöksessä todettiin edelleen, ettei siinä ollut kysymys ajokieltoon määräämisestä, vaan kuljettajantutkinnon suorittamisesta sekä lääkärintodistuksen esittämisestä ja mikäli ajokortin pitämiseksi poliisin hallussa ei ollut tieliikennelain mukaista perustetta, ajokortti tuli palauttaa viipymättä A:lle.

Saadusta asiakirjaselvityksestä ilmenee, että A oli toimittanut poliisille BC-luokka koskevan ajokorttihakemuksen, joka on päivätty 17.6.2002. A on suorittanut C-luokan (sisältää B-luokan) kuljettajantutkinnon 15.7.2002. Hän on myös toimittanut 19.6.2002 päivätyn lääkärintodistuksen terveydentilastaan.

Komisario B on tehnyt 18.7.2002 A:ta koskevan päätöksen ajo-oikeusasiassa, joka on annettu hänelle tiedoksi samana päivänä. Päätöksessä todetaan A:n menettäneen ajo-oikeutensa rattijuopumuksen vuoksi ja että hän on ollut ilman ajo-oikeutta yli 24 kuukautta. Poliisi on mainitulla päätöksellään muuttanut ajokorttiasetuksen 17 §:n 1 momentin nojalla A:n ajokorttiluokan luokkaan BC sekä peruuttanut toistaiseksi hänen ammattiajolupansa ajokorttiasetuksen 38 §:n nojalla.

Eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemässään kantelussa A arvostelee B:n 18.7.2002 tekemää päätöstä A:n ajokorttiluokan muuttamisesta. A katsoo, ettei

hänellä ole poliisin menettelyn johdosta mahdollisuutta harjoittaa enää ammattiaan.

3.2

Oikeusohjeet

Ajo-oikeudesta

Tieliikennelain 74 §:n mukaan poliisi voi määrätä kuljettajan uuteen kuljettajantutkintoon, jos hän moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessaan on toistuvasti syyllistynyt tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten rikkomiseen ja tämän vuoksi tai muutoin on todennäköistä syytä epäillä, ettei hän ole säilyttänyt ajotaitoaan.

Ajokorttiasetuksen 17 §:n 1 momentin mukaan, jos ajo-oikeuden haltija ei enää täytä hänellä olevan ajokorttiluvan saamisen edellytyksiä, hänen ajo-oikeutensa voidaan ajokieltoon määräämisen sijasta muuttaa kokonaan tai määrääjäksi, enintään kahdeksi vuodeksi, sen luokan ajoneuvon ajo-oikeutta vastaavaksi, jonka ajokorttiluvan myöntämisen ja ajokortin saamisen edellytykset hän täyttää. Määrääjäksi muutettu ajo-oikeus voidaan palauttaa ennalleen, kun ajo-oikeuden haltija määrääjän kuluessa esittää täyttävänsä jälleen ajokorttiluvan myöntämisen edellytykset.

Ajokorttiasetuksen 30 §:n 1 momentin mukaan mm. poliisin tieliikennelain 74 §:n nojalla määräämän tai ulkomaisen ajokortin vaihtamiseksi suoritettavan kuljettajantutkinnon ajokoe tai tämän asetuksen 12 §:n 5 momentissa tarkoitettu ajokoe suoritetaan sillä ajoneuvolla tai ajoneuvoyhdistelmällä, jonka ajo-oikeus on laajin ajo-oikeuden haltijan ajo-oikeuksista tai jonka ajo-oikeuden hän haluaa säilyttää. Jos ajo-oikeuden haltijalla on linja-auton ja CE-luokan ajoneuvoyhdistelmän ajo-oikeus, ajokoe suoritetaan CE-luokan ajoneuvoyhdistelmällä ajo-oikeuden säilyttämiseksi ennallaan.

Ammattiajoluvasta

Ajokorttiasetuksen 37 §:ssä säädetään ammattiajoluvan myöntämisen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan yhtenä myöntämisen edellytyksenä on, että hakijaa ei henkilökohtaisten ominaisuuksiensa takia ole pidettävä sopimattomana kuljettamaan henkilöautoa ammattimaisessa henkilöliikenteessä.

Ajokorttiasetuksen 38 §:n 1 momentin mukaan henkilöauton ammattiajolupa on peruutettava määrääjäksi tai toistaiseksi, jos sen haltija ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä. Jos ammattiajolupa peruutetaan, on samalla peruutettava kaikki sen haltijalla olevat ammattiajolut.

3.3

Kannanotto

3.2.1

A:n ajo-oikeutta koskevan asian käsittely

Asiakirjaselvityksenä saadusta poliisin liikennetietojärjestelmän tiedoista ilmenee, että Jämsän käräjäoikeus on 21.9.1999 tehnyt ajokieltopäätöksen, jossa A on määrätty 30.9.2000 saakka kestäväan ajokieltoon.

A oli tiedustellut ajokorttinsa palauttamista 30.10.2000 päivämällään kirjeellä Jämsän kihlakunnan edelliselle poliisipäällikölle C:lle. Tämä oli vastannut A:lle 30.10.2000 päivätyllä kirjeellä, jossa todettiin mm. seuraavaa: *"Ajo-oikeudetta ajosta Teille määrätään täältä ajokielto, joka on noin 5 kk:n pituinen. Kun tuomioistuimen teille määräämä ajokielto on päättynyt 1.10.2000, ajokortin palauttaminen olisi mahdollista aikaisintaan maaliskuun alussa 2001, jos olette siihen mennessä toimittanut päihdelääkärin todistuksen"*.

Jämsän kihlakunnan poliisilaitoksen nykyisen poliisipäällikön D:n sekä A:n ajo-oikeutta koskevaa asiaa käsitelleen komisario B:n selvityksestä saa sen käsityksen, ettei A:n ajokorttia palautettu hänelle tuomioistuimen määräämään ajokiellon päättymisen jälkeen. Toisaalta Länsi-Suomen lääninhallitukselta saadun lausunnon mukaan poliisi ei ole tosiasiasa myöskään tehnyt uutta A:n ajo-oikeutta koskevaa päätöstä ajokiellon päättymisajankohdan jälkeen. Jämsän poliisilaitoksen selvityksessä poliisipäällikkö C:n A:lle osoittama kirje tulkitaan ymmärtääkseni jonkinlaiseksi ilmoitukseksi tai ennakoilmoitukseksi ajo-oikeuden menettämisestä.

Mainitun kirjoituksen tulkinnanvaraisuudesta johtuen pyysin lääninhallitusta toimittamaan nykyisin Kaarinan kihlakunnan poliisipäällikkönä toimivan C:n selvityksen hänen A:lle osoittamansa kirjoituksen oikeudellisesta luonteesta.

C on antamassa selvityksessään todennut mm., että hänen kirjeensä A:lle oli ollut kirjallinen, neuvontavelvollisuuden mukainen vastaus A:n tiedusteluun menettelystä ajokorttinsa suhteen. C:n mukaan kirje ei ole ollut ajokieltopäätös eikä se ole perustunut tehtyyn ajokieltopäätökseen vaan siinä on selostettu käytäntöä ajokorttiseuraamusten suhteen.

Mielestäni C:n kirjoitus on siinä määrin ehdottomaan muotoon kirjoitettu, että sen mukaan ajokiellosta ja lääkärintodistuksen toimittamisvaatimuksesta oli jo tosiasiallisesti päätetty, vaikka muodollisia päätöksiä ei vielä kirjeen laatimisajankohtana ollut tehty. Kirjeen tulkinnanvaraisuudesta huolimatta näyttää siltä, että C kirjeellään pyrkinyt A:lle selostamaan hänen ajo-oikeuttaan koskevan asian valmistelua ja vaiheita ja täyttämään viranomaiselle kuuluvan neuvontavelvollisuuden. Kirjeen sisältöä voi kuitenkin tästäkin näkökulmasta arvostella, koska siinä ei toisaalta todeta, että ajo-oikeutta koskeva päätös tullaan toimittamaan A:lle, eikä myöskään oteta kantaa esimerkiksi A:n kuulemiseen ennen päätöksen tekemistä. Pahin ongelma on kuitenkin siinä, että kirjeessä ei lainkaan vastata siihen, millä perusteella A:n ajokortti oli edelleen poliisin hallussa.

Poliisi on selvityksissään todennut, että A:n tuli suorittaa uusi kuljettajantutkinto sekä toimittaa päihdealaan erikoistuneen lääkärin todistus ennen ajo-oikeutensa takaisinsaamista. Kyseisten kuljettajaa koskevien velvoitteiden toteaminen ei sinällään sisällä muodollista kannanottoa ajo-oikeuden voimassaoloon, vaan ajo-oikeuden voimassaolosta tulisi tehdä erillinen valituskelpoinen päätös.

On siis joka tapauksessa riidatonta, että A:lle ei palautettu ajokorttia, vaikka hänen ajo-oikeudestaan ei ollut tehty tuomioistuimen määräämän ajokiellon päättymisen jälkeen uutta päätöstä.

Katson poliisin menetelleen asiassa virheellisesti, kun A:n ajokorttia ei palautettu hänelle tuomioistuimen määräämän ajokiellon päättymisen jälkeen tai tehty asianmukaisesti päätöstä ajokiellon jatkumisesta, vaikka A oli ajokorttiaan tiedustellut. Kun poliisi ei ollut tehnyt A:n ajo-oikeutta koskevaa (uutta) päätöstä, sillä ei ollut enää voimassaolevaa perustetta pitää A:n ajokorttia hallussaan. Poliisilla ei ole oikeutta pitää henkilön ajokorttia hallussaan pelkästään sillä perusteella, että asianomainen määrätään esittämään lääkärin päihderiippuvuuslausunto. Se, että henkilö on suorittamassa vankeusrangaistusta, ei sinänsä vaikuta hänen ajo-oikeuteensa, vaikka tosiasiallisesti rajoittaakin hänen mahdollisuuttaan käyttää ajo-oikeutta. Laiminlyönti tehdä A:n ajo-oikeudesta asianmukainen päätös on johtanut myös siihen, että A ei ole voinut saattaa ajokorttiasiaansa tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Totean jääneen epäselväksi, kenen yksittäisen poliisimiehen vastuulla A:n ajo-oikeutta koskevan päätöksen tekeminen olisi ollut. Jämsän entinen poliisipäällikkö C on vastannut A:lle edellä mainitulla 30.10.2000 päivämäärällä kirjeellä. C:n kirjeen perusteella ei kuitenkaan voida tehdä varmaa johtopäätöstä siitä, että myös ajo-oikeutta koskeneen päätöksen tekeminen olisi kuulunut poliisipäällikkönä toimineen C:n tehtäviin. Komisario B kertoo käsitelleensä A:n ajokorttiasiaa "vuosien 2001 ja 2002 taitteessa" C:n siirryttyä Kaarinan kihlakunnan poliisipäälliköksi, mutta selvityksestä ei ilmene, oliko asia siirretty hänen hoidettavakseen ja milloin se mahdollisesti olisi tapahtunut. Selvää kuitenkin on, että C:n olisi viimeistään A:n yhteydenoton jälkeen tullut huolehtia siitä, että asia välittömästi saatetaan ajokorttiasioista vastaavien virkamiesten hoidettavaksi, jos hän ei itse voinut päätöstä tehdä.

Kun asiasta on kulunut näinkin pitkä aika, en ole pitänyt tarkoituksenmukaisena vaatia lisäselvitystä siitä, kenen yksittäisen poliisimiehen tehtäviin ajo-oikeutta koskevan päätöksen tekeminen viime kädessä tuona ajankohtana olisi kuulunut. Näyttää siltä paitsi siltä, että vastuusuhteet ovat tässä tapauksessa olleet epäselvät. Havaittu virhe vaikuttaisi joka tapauksessa johtuneen pikemminkin huolimattomuudesta kuin tahallisesta toiminnasta. Virheellisen menettelyn jatkumiseen on vaikuttanut myös se, että A ei ilmeisesti ole ollut yhteydessä poliisilaitokseen ennen kuin helmikuussa 2002, jolloin hän on toimittanut lääkärintodistuksen. Olen lisäksi ottanut huomioon sen, että poliisilla näyttäisi olleen perusteita asettaa A:lle ajokielto ja velvollisuus esittää päihdelääkärin todistus. Tästä syystä pidän riittävänä toimenpiteenä saattaa käsitykseni A:n ajokieltoa koskevassa asiassa virheellisenä pitämästäni toiminnasta

poliisipäällikkö C:lle ja Jämsän kihlakunnan poliisilaitokselle tiedoksi ja vastaisen varalle huomioon otettavaksi.

3.2.2

Ajokorttiluokan muuttaminen

A arvostelee erityisesti komisario B:tä siitä, että hänen ajokorttiluokkansa oli muutettu aiemmasta ABCEDE-luokasta BC-luokkaan. A perustelee B:n menettelyn virheellisyyttä sillä, että Hämeenlinnan hallinto-oikeuden 28.5.2002 antamassa päätöksessä oli todettu, että "Mikäli ajokortin pitämiselle poliisin hallussa ei ole tieliikennelain mukaista perustetta, on ajokortti viipymättä palautettava A:lle".

Komisario B:n selvityksen mukaan A oli anonut 17.6.2002 Jämsän kihlakunnan poliisilaitokselta ajokorttilupaa ajokorttiluokille B ja C. A on suorittanut B:n tieliikennelain 74 §:n nojalla määräämän BC-luokan kuljettajantutkinnon. Poliisipäällikkö D:n mukaan asiassa ei olisi ollut olemassa tosiasiallista estettä sille, että A olisi suorittanut kuljettajantutkinnon myös poliisin edellyttämää ajoneuvoluokkaa korkeammalla kalustolla. Kun hän oli suorittanut vain BC-luokan kuljettajantutkinnon, on ajokorttikin voitu myöntää vain kyseiseen luokkaan. Komisario B:n antaman selvityksen mukaan ajokorttiluokan hakeminen alempaan ajokorttiluokkaan oli A:n oma ratkaisu.

Poliisipäällikkö D:n lausunnossa todetaan lisäksi seuraavaa: "*Saatujen tietojen mukaan A oli ollut yhteydessä puhelimitse asiasta komisario B:hen, A:lle oli kerrottu tässä yhteydessä ratkaisun perusteista sekä ajokorttiasetuksen 30 §:n mukaisesta määräyksestä, jonka mukaan poliisin tieliikennelain 74 §:n nojalla määräämän kuljettajantutkinnon ajokoe on suoritettava sillä ajoneuvolla tai ajoneuvoyhdistelmällä, jonka ajo-oikeus on laajin ajo-oikeuden haltijan ajo-oikeuksista tai jonka ajo-oikeuden hän haluaa säilyttää. Jos ajo-oikeuden haltijalla on linja-auton ja CE-luokan ajoneuvoyhdistelmän ajo-oikeus, ajokoe suoritetaan CE-luokan ajoneuvoyhdistelmällä ajo-oikeuden säilyttämiseksi ennallaan. Keskustelujen yhteydessä A oli komisario B:n mukaan ilmoittanut, ettei hänellä ole käytettävissään mainitun luokan ajoneuvoa. A oli ollut B:n mukaan muutoinkin haluton suorittamaan vaadittua kuljettajantutkintoa ja vaatinut korttia palautettavaksi. Hän oli kertonut tarvitsevansa ajokorttia jatkoissa etupäässä vankilan maatoihin liittyvään kuorma-auton ajoon. A:lle kerrottiin em. säännöksestä sekä siitä, että vain kuorma-autoluokan kuljettajantutkinnon suorittaminen mahdollisti vain BC-luokan kortin myöntämisen. Keskustelussa päädyttiin B:n mukaan lopulta tähän ratkaisuun. Komisario B laati päätöksen sekä vaadittavasta kuljettajantutkinnosta että ajokorttiluokan alentamisesta".*

Saadun selvityksen perusteella on pääteltävissä, että ajokorttiluokan hakeminen alempaan ajokorttiluokkaan on viime kädessä ollut A:n oma ratkaisu, joka on tullut ilmi ja mahdollisesti muotoutunutkin hänen ja B:n välillä käydyssä keskustelussa. Sen pohjalta B on päätenyt kuljettajantutkinnon suorittamista

koskevassa päätöksessään edellyttämään vain BC-ajokorttiluokan suorittamista A:n aiemman ajokorttiluokan sijasta.

Asiassa ei ole osoitettavissa, että poliisi olisi tältä osin menetellyt asiassa lainvastaisesti tai muutoin ylittänyt harkintavaltansa.

4

TOIMENPITEET

Kiinnitän vastaisen varalle poliisipäällikkö C:n ja Jämsän kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota edellä 3.2.1 kohdassa esittämäni käsitykseen virheellisestä menettelystä A:n ajokorttiasian käsittelyssä, missä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni C:lle ja Jämsän kihlakunnan poliisipäällikölle D:lle.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös tiedoksi Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta ja sen liitteet palautetaan ohessa.